

דרשה על פרשת השבוע ברוח יהודית-הילוני-הומניסטית • הרב אבי פסקל

פרשת פנחס, במדבר פרק-כו

מניין בני ישראל ויקפדיה

{א} ויהי אחרי המגפה (פ) ויאמר יהוה אל משה ואל אלעזר בן אהרן הכהן לאמר: {ב} שאו את ראש כל עדת בני ישראל מבין עשרים שנה ומעלה לבית אבתם כל יצא צבא בישראל: {ג} וידבר משה ואלעזר הכהן אתם בערבת מואב על ירדן ירחו לאמר: {ד} מבין עשרים שנה ומעלה כאשר צוה יהוה את משה ובני ישראל היצאים מארץ מצרים: {ה} ראובן בכור ישראל בני ראובן חנוך משפחת החנכי לפלוא משפחת הפלאי: {ו} לחצרון משפחת החצרוני לכרמי משפחת הכרמי: {ז} אלה משפחת הראובני ויהיו פקדיהם שלשה וארבעים אלף ושבע מאות ושלשים: {ח} ובני פלוא אליאב: {ט} ובני אליאב נמואל ודתן ואבירם קריאי העדה אשר הצו על משה ועל אהרן בעדת קרח בהצתם על יהוה: {י} ותפתח הארץ את פיה ותבלע אתם ואת קרח במות העדה באכל האש את חמשים ומאתים איש ויהיו לגנס: {יא} ובני קרח לא מתו: {ס} {יב} בני שמעון למשפחתם לנמואל משפחת הנמואלי לימין משפחת הימיני לזכרון משפחת הימיני: {יג} לזרח משפחת הזרחי לשאול משפחת השאולי: {יד} אלה משפחת השמעני שנים ועשרים אלף ומאתים: {ס} {טו} בני גד למשפחתם לצפון משפחת הצפוני לחגי משפחת החגי לשוני משפחת השוני: {טז} לאזני משפחת האזני לערי משפחת הערי: {יז} לארוד משפחת הארודי לאראלי משפחת האראלי

מסיבה זאת לא נערך ביש"ע מפקד אוכלוסין מאז זה שנערך מיד לאחר מלחמת ששת הימים וכך יוצא כי ההנחות הדמוגרפיות לגבי תושבי האזור לא מכילות את כל השינויים שהיו מאז. כיוון שאין מיפקד, כל אחד ואחת רשאים והמציא נתונים כראות עיניו/ה לצורך הצדקת עמדותיו/ה הפוליטיות. דומה שכל הנושאים הללו רלבנטיים גם לצורך בחינת המיפקד שלנו. אז כהיום, שימוש במיפקדים היה, הווה ויהיה, לצרכים פוליטיים וכלכליים מובהקים.

שונים על מנת לסייע בקביעת מדיניות בתחומים הללו. במדינת ישראל נערכו מפקדי אוכלוסין בשנים: 1948, 1961, 1972, 1983, 1995 ו-2008. המפקדים בישראל נערכו בהמשך למפקדי ממשלת המנדט בארץ ישראל, שהראשון בהם היה מפקד אוכלוסין 1922 של ארץ ישראל, ולאחריו מפקד אוכלוסין 1931 של ארץ ישראל. מפקדי אוכלוסין בישראל נערכים מכוח פקודת הסטטיסטיקה שהיא חוק. החוק מסמיק את הסטטיסטיקן הממשלתי לקבוע אלו נתונים יאספו מן האוכלוסייה, באמצעות שאלון. החוק אף קובע את חובת האוכלוסייה לענות לשאלון המוצג להם מטעם הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. הוא מגדיר סירוב, או הימנעות, למילוי שאלון, או מניעת כניסה לחצרים לצורך עריכת המפקד, כעבירות פליליות שעונשן עד שלושה חודשי מאסר. במובן זה ההשתתפות במיפקד היא חובה, כמו בימי המקרא. כיום מבוצעים מפקדי אוכלוסין במדינות רבות - בחלקן בסיוע האו"ם, כאשר המדינה אינה מסוגלת לערוך סקר כזה בכוחות עצמה. במדינות בהן יחסי הכוחות בין העדות במדינה נקבעים על פי מפקדי אוכלוסין ישנם לרוב קשיים בביצועם, בגלל התנגדות העדות שעתידות להיפגע כתוצאה מקיטון בגודלן. דוגמה קיצונית לכך היא לבנון, שבה לא נערך מפקד אוכלוסין מאז 1932 בגלל חשש של הנוצרים מקיטון בכוחם בגלל עליית אחוז המוסלמים. בשטחים כבושים מתנגדת האוכלוסייה לרוב למפקד האוכלוסין בשל ההכרה המשתמעת ממנו בשלטון.

שהתיאור הנוכחי נוצר בשני שלבים. בשלב הראשון היה התיאור מפקד של יוצאי מצרים שמטרתו הייתה להראות את הריבוי המופלא של בני ישראל בזמן שהייתם במצרים. לכן נבנה התיאור על בסיס רשימת היורדים למצרים והראה איך ממשפחה אחת נוצר עם שלם וגדול המונה יותר משש מאות אלף נפש. בשלב השני הוצא תיאור המפקד מהקשרו המקורי והועבר להקשר של סוף תקופת הנדודים במדבר. מטרתו החדשה היא לשמש בסיס נתונים לחלוקת הארץ. כל אחד מן הנמנים במפקד אמור לקבל נחלה בארץ. כאן נמצא לדעתו אחד ההסברים למיפקד המסוים הזה. אין הוא מסביר מדוע יש כמה מפקדים בצפיפות זמן כזו. הרב ירון בן דוד פוקד ומונה את המפקדים השונים ומגיע למניין: "שלוש פעמים בתורה מצינו שפקדו את בני ישראל: במפקד שבתחילת פרשת כי תשא ובתחילת ספר במדבר, ובפרשת פנחס. אבל המדרש מונה עוד מספר ספרות, כך שבסך הכל יש עשרה מפקדים של בני ישראל". רש"י טוען, שהמפקד נעשה מרוב חיבתו של הקב"ה לישראל: כלומר הוא נהנה מנכסיו, כמו אדם עשיר הנוהג לספור את ממונו ולמנות את נכסיו. מצד שני הוא מרבה להרוג בעמו ולהענישו. דומה שיש סתירה לוגית בדברי רש"י. מפקדי אוכלוסין בישראל נערכים במדינת ישראל, באחריות הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, אחת למספר שנים, במטרה לאסוף נתונים על אוכלוסייתה של המדינה וזאת כדי ליצור מאגר מידע מדויק ומלא ככל האפשר על תכונותיה הדמוגרפיות והכלכליות של האוכלוסייה. המיפקד אמור לספק נתונים

מפוקפקת", קבע דוד בן גוריון, ויצא כנגד חוקרי מקרא בני ימינו הכופרים במאורע זה "משום שאין לו זכר בכתבי מצרים". לדיו, יציאת מצרים היא לא אירוע היסטורי אחד מני רבים אלא מאורע מרכזי ומכריע בתולדותינו "שנחרת [...] עמוק בהכרת העם, ושהדיו נשמעים בכל ספרי הנביאים ובכמה מספרי הכתובים". את חשיבותו המכרעת של המאורע זקף בן גוריון "להופעת משה רבנו, אבי הנביאים והגדול שבהם, ולתפקיד שהוא מילא בעיצוב דמות יוצאי מצרים - ועל ידי כך בעיצוב דמות העם העברי כולו". בן גוריון הצהיר כי אינו מביע את הדברים "בשם איזה מוסד או גוף כלשהו", אלא כאחד האדם, והוסיף: "מותר לכם לחלוק על דברי". אני חלוק עליו בעיקר בנושא יציאת מצרים כעובדה היסטורית. בן גוריון היה אדם פוליטי וככזה היה חייב להשתמש בכלים שעמדו לרשותו להצדיק את הקמת את המדינה, את הקשר ההיסטורי והאידיאולוגי אליה. כאדם מעמיק, כאוהב ספר בכלל, ותנ"ך בפרט (הציונות היא שהחזירה את התנ"ך לתודעתו של של העם אחרי התלמוד ששימוש אותה אלפי שנים). הוא לא היסס לפרש אותו כחילוני ולעמוד מול הטקסט בכבוד ועומק. ד"ר איתמר כסלו מאוניברסיטת חיפה, שכתב את הספר "על סף הארץ המובטחת: תיאור ההכנות לכניסה לארץ ומקומו בהתהוות התורה" מסביר מדוע בחר לעסוק בספרו בפרקים הללו. הם מהווים מעין גשר בין התורה לספר יהושע כי מתוארות בהם ההכנות לכניסה לארץ. על המפקד המתואר בפרק שלנו הוא מעיר, שתיאור המפקד נשען גם על הבדלי נוסח המשתקפים בתרגום השבעים, הן בבראשית מ"ו והן במדבר כ"ו. הוא מסיק

על "הלשכה המקראית לסטטיסטיקה" כותב מיכאל הנדלזץ ותוהה איך למרות אלפי המתים במדבר ממגפות ומצעדי ענישה שונים, נשאר מספר הנפקדים זהה כמעט למספרם במפקד שנערך בתחילת החומש? בפרק מובאת רשימה גדושה של שמות עבריים יחידים ומיוחדים, ויחד עם זה מספרים שהיו יכולים לסחרר רואי חשבון מדופלמים. בדו"ח של הלשכה הנ"ל מוזכרים שמותיהם ומספרם של בני ישראל מעל גיל עשרים, יוצאי צבא (כלומר גברים), ודגש מיוחד: לא כולל לווים, הפטורים מעבודת הצבא (מוזכר לכם/ן משהו?). רוני מגידוב כותבת, שפרקנו הוא מן הפרקים הארוכים בספר במדבר ובתורה בכלל; הוא מונה 65 פסוקים (כזכור הפרק הארוך ביותר בתורה הוא במדבר ז' המשתרע על פני 89 פסוקים). הפרק מתאר שוב מפקד של בני ישראל. גם בארבעת הפרקים הפותחים את ספר במדבר יש מפקדים ומספרים. בעוד המפקדים בתחילת הספר נערכו בשנה השנייה ליציאת מצרים, פרקנו סוקר מפקד המתקיים בשנה הארבעים. היא שואלת: מדוע חוזרים ומונים את העם? מהו השינוי הדמוגרפי שחל בו? לשם מה פוקדים? האם המפקד החדש הוא בשל סיפור המגפה שפרצה בעם בעקבות חטא בעל פעור, שבה מתו עשרות אלפים? או אולי לקראת הכניסה לארץ וחלוקתה לנחלות השבטים? על עמדתו של דוד בן גוריון על יציאת מצרים וביסוס חלק מדעותיו על המפקד שבפרקנו כותבת מתייה קם. הוא הגיע למסקנות מפתיעות לגבי מספרם של יוצאי מצרים. לדעתו אלה היו מועטים והצטרפו לבני עמם שנותרו בארץ. "יציאת מצרים היא עובדה היסטורית בלתי

אורחה במדבר

מילים: יעקב פייכמן
לחן: דוד זהבי

יְמִין וְשְׂמֹאל רַק חוֹל נְחוּל
יְצַהֵיב מְדַבֵּר לְלֹא מְשֻׁעוֹל.

אוֹרְחָה עוֹבְרָה, דוֹמֵם נֶעָה
כְּדָמוֹת חֵלוֹם שֶׁם מְפֻלָּה

וְצִלִּיל עוֹלָה יוֹרֵד קְצוֹב,
גְּמֻלִים פּוֹסְעִים בְּנוֹךְ עָצוֹב.

לִי-לָךְ, לִי-לָךְ, זֶה שִׁיר הַנְּדוּד,
שְׁתַּק וְשֵׂאת - שְׁתַּק וְצַעֵד.

השיר מבטא עצב, התמדה, קצב איטי, נדידה ללא מנוח, ואולי ללא תקווה. הייתכן שתכליתם של המיפקדים המרובים במדבר, לשמש מוקד פעילות, המרצה, זריקת עידוד, חידוש התקווה לקראת הכניסה לארץ המובטחת?

שבת של מנייה ומיפקד של הנכסים החשובים: חגים, שבת, שמחה, משפחה, ילדים, נכדים, נינים.